

Schade door schande

Commissie
Binnenlandse Afsu
ort van de Commissie onderzoek
se Afsand en Adoptie 1956-1984

V vak & mens

‘Adoptie bestaat alleen waar vrouwen rechten onder druk staan’

— door **Marco de Vries**

Nederlandse afstandsmoeders en hun kinderen krijgen excuses van het kabinet, maar de Staat blijft aansprakelijkheid voor fouten bij buitenlandse adopties afwijzen.

‘E indelijk. We hebben met onder meer de rechtszaken zoveel druk moeten zetten. Het heeft heel lang geduurd, maar ik ben wel blij’. Advocaat Lisa-Marie Komp (Prakken d’Oliveira) reageert positief op de aangekondigde excuses aan ruim 13.000 Nederlandse afstandsmoeders die zich tussen 1956 en 1980 gedwongen zagen hun kind ter adoptie af te staan. Op 10 april besloot het kabinet nog vóór deze zomer excuses te maken voor de rol van de overheid daarin.

‘We wachten nog af waar de staatssecretaris verder mee komt. Excuses moeten gepaard gaan met betekenisvolle maatregelen om heling mogelijk te maken. Zoals psychische hulp, inzage in dossiers en het recht voor moeders om daaraan een brief toe te kunnen voegen met hun perspectief op deze pijnlijke geschiedenis.’

Komp verloor het proefproces van afstandsmoeder Trudy Scheele-Gertsen. Het hof oordeelde vorig jaar [ECLI:NL:GHDHA:2025:353] dat de zaak was verjaard en dat de moeders geen homogene groep vormen. De uitspraak was voor Jeltje Straatman reden om haar baan bij Stibbe te verruilen voor een plaats op de lijst voor de Tweede Kamerverkiezingen. Ze had Komp als pro-bonoadvocaat ondersteund bij het hoger beroep. ‘Ik zag van dichtbij hoe overheidsoptreden diepe wonden achterliet, en hoe de omgang van de overheid met haar zwarte verleden het vertrouwen van de burgers in de overheid ernstig deed schaden,’ zei ze in haar maidenspeech. Begin dit jaar diende ze als kersvers CDA-kamerlid met succes een motie in, waarin het kabinet wordt opgeroepen excuses te maken. ‘Je ziet bij meer historisch onrecht dat het rechtssysteem moeite heeft om dat te

Lisa-Marie Komp

fijn dat een goed ingevoerd Kamerlid de strijd in de politieke arena heeft voortgezet.’

SRI LANKA

In april verloor Komp een ander adoptieproefproces [ECLI:NL:GHAMS:2026:925] bij het Amsterdamse gerechtshof, na een terugverwijzing door de Hoge Raad. Dilani Butink werd in 1992 geadopteerd uit Sri Lanka en verwijt de Nederlandse Staat ernstige misstanden bij adopties in Sri Lanka te hebben genegeerd. Daardoor kan zij niet meer achterhalen wie haar biologische ouders zijn en waarom zij is afgestaan. De Staat en de adoptiestichting handelden ten tijde van de adoptie niet onrechtmatig, oordeelde het hof. In een eerdere instantie was Butink wel in het gelijk gesteld. Er is nog geen beslissing over een eventuele volgende stap in de procedure. Komp: ‘Ik werkte eerst aan de zaak van Dilani en daarna kwam Trudy bij mij. Eerst leken het verschillende kwesties. Maar toen ik mij erin verdiepte, zag ik toch dezelfde mechanismen rond kwetsbare vrouwen. Interlandelijke adoptie kwam op toen Nederlandse vrouwen eind jaren zeventig door de emancipatiegolf en de abortuswet minder kwetsbaar werden. De adoptie verhuisde na schandalen iedere keer naar andere landen. Dus tussen die zaken van Trudy en Dilani is zeker een connectie.’

Edward Appelman

Adoptieadvocaat Edward Appelman uit Alkmaar voert regelmatig procedures voor geadopteerden die hun adoptie willen herroepen en weer de achternaam van hun biologische moeder of vader aan willen nemen. ‘Meestal gaat het dan om interlandelijke adopties die ons kantoor in het verleden heeft begeleid. Maar onlangs vroeg ik een herroeping van adoptie aan voor de zoon van een Nederlandse afstandsmoeder. Alleen trok zij zich toen terug uit de procedure. Het bleek toch te pijnlijk. Mijn cliënt voelde zich voor de tweede keer afgewezen, zei hij. Dat was erg heftig.’

Ook lang voor 1956 was er een taboe op ongehuwde moeders. Denk aan de klassieke jarendertigroman *Karakter* van advocaat en schrijver Ferdinand Bordewijk, over het ‘bastaardkind’ van een aangerande schoonmaakster dat zich opwerkt tot advocaat.

In 1956 werd adoptie in het Nederlandse recht geïntroduceerd om Joodse weeskinderen een nieuwe familie te kunnen geven. In de jaren daarna bleek het vooral een legale oplossing voor ongewenst zwangere meisjes, en vrouwen, om een schandvlek weg te poetsen. ‘In de wetsgeschiedenis werd toen al gewaarschuwd voor het risico dat ongehuwde moeders onder druk konden worden gezet om hun kind af te staan,’ zegt Komp. ‘Het is dus niet een kwestie van tijdsgeest, waarbij men ervan overtuigd was dat het echt het beste was om moeder en kind te scheiden. Adoptie bestaat alleen waar vrouwenrechten onder druk staan.’

Volgens het onderzoeksrapport ‘Schade door schande’ (2025) van de commissie-De Winter speelde vaak de druk van familie en kerk een grote rol bij het besluit een kind af te staan. De kinderbescherming, ziekenhuizen en andere overheidsinstellingen faciliteerden het discrete proces. Moeders zaten de zwangerschap vaak uit in een klooster of opvanghuis en kregen het advies het kind na de bevalling niet te zien of vast te houden, om hechting te voorkomen. De afstandsmoeders wisten niet waar hun kinderen terecht kwamen. Pas toen de eerste adoptiekinderen begin jaren tachtig volwassen werden, bleek dat veel van hen toch op zoek gingen naar hun afkomst in binnen- of buitenland.

Toch zitten lang niet alle afstandsmoeders en kinderen te wachten op excuses. Door alle negatieve verhalen blijft onderbelicht dat de meeste adopties volgens de statistieken goed uitpakten. Dankzij adoptie hebben veel kinderen, zo blijkt uit onderzoeken, meer liefde, aandacht en kansen gekregen. Voor veel afstandsmoeders blijft de afstand een afgesloten episode van lang geleden, een soms traumatisch geheim. Toch heeft de rechtszaak wel veel losgemaakt, zegt Komp. ‘Na de eerste interviews van Trudy ben ik overspoeld met telefoontjes van vrouwen die zich in haar verhaal herkenden. Je moet die verhalen dan reconstrueren om het element van overheidsdwang bloot te leggen. Het systeem was erop gericht om de keuze bij de kwetsbare vrouwen te leggen. Maar die hadden destijds geen keuze, want ze kenden hun rechten niet. Zoals het recht op bijstand en kinderbijslag. Vaak moesten ze een misleidende afstandsverklaring tekenen, waarin stond dat de afstand onherroepelijk was. Terwijl de adoptie pas jaren later door een rechtbank werd uitgesproken.’

KINDERHANDEL

Na talrijke schandalen stoppen steeds meer landen met internationale adoptie. ‘Het systeem lokt misstanden en kinderhandel uit,’ zegt Appelman, ‘maar echte vondelingen zijn wellicht beter af in een adoptiegezin dan in een weeshuis’.

‘Excuses moeten
gepaard gaan met
betekenisvolle maat-
regelen om heling
mogelijk te maken’

afgebouwd. Toch is adoptie bij wensouders nog steeds populair, signaleert Appelman. Ook binnenlandse adoptie komt nog voor, bijvoorbeeld stiefouderadoptie. Kwetsbare vrouwen lopen nog steeds een risico, zo merkt hij in een lopende zaak. Een verwarde moeder van vijf kinderen liet de zesde als baby in een pleeggezin plaatsen. Haar ex-man kwam er pas achter toen zijn kind al drie jaar oud was. Nu verzet hij zich tegen de adoptieaanvraag door het pleeggezin. 'De rechtbank heeft de adoptie, ondanks negatief advies van de Raad voor de Kinderbescherming, toch uitgesproken. In mijn ogen onterecht. Mijn cliënt gaat in hoger beroep. Adoptie blijft een ingewikkeld onderwerp.'

Freelancejournalist Marco de Vries werd zelf als baby geadopteerd. Hij volgt het debat over de afstandsmoeders al jaren. Ook zijn eigen afstandsmoeder doet dat.

< vorige

volgende >
